

Konkurentnost hrvatskog gospodarstva

Čičić, Vanessa

Undergraduate thesis / Završni rad

2018

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:798720>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-25**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet ekonomije i turizma „Dr. Mijo Mirković“

VANESSA ČIČIĆ

KONKURENTNOST HRVATSKOG GOSPODARSTVA
Završni rad

Pula, 2018.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet ekonomije i turizma „Dr. Mijo Mirković“

VANESSA ČIČIĆ

KONKURENTNOST HRVATSKOG GOSPODARSTVA
Završni rad

JMBAG: 0303050410, redovna studentica
Studijski smjer: Financijski management

Predmet: Gospodarstvo Hrvatske
Znanstveno područje: Društvene znanosti
Znanstveno polje: : Ekonomija
Znanstvena grana: : Opća ekonomija
Mentor: izv.prof. dr. sc. Kristina Afrić Rakitovac

Pula, listopad 2018.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisana VANESSA ČIČIĆ, kandidat za prvostupnika poslovne ekonomije, smjera FINANCIJSKI MANAGEMENT ovime izjavljujem da je ovaj Završni rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Završnog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Student

U Puli, _____, 2018. godine

IZJAVA
o korištenju autorskog djela

Ja, VANESSA ČIČIĆ dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj završni rad pod nazivom KONKURENTNOST HRVATSKOG GOSPODARSTVA koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, 2018.

Potpis

SADRŽAJ:

1. UVOD	1
2. KONKURENTNOST – OSNOVNA TEORIJSKA SAZNANJA	3
2.1. Suvremeno poimanje konkurentnosti	3
2.2. Porterov model	4
2.3. Model piramida	7
3. KONKURENTNOST HRVATSKOG GOSPODARSTVA PREMA ODABRANIM POKAZATELJIMA	9
3.1. Indeks globalne konkurentnosti.....	10
3.2. Indeks održive konkurentnosti.....	13
3.3. Indeks turističke konkurentnosti.....	14
3.4. Indeks percepcije korupcije.....	16
3.5. Svjetska ljestvica talenata.....	17
3.6. Svjetska ljestvica digitalne konkurentnosti.....	18
3.7. Ostali izvještaji.....	19
4. ODABRANA OBILJEŽJA HRVATSKOG GOSPODARSTVA	21
4.1. Prirodni resursi i ljudski potencijali	22
4.2. Tehnologija i inovacije.....	24
4.3. Poduzetništvo	25
4.4. Makroekonomski pokazatelji	27
4.5. Vodeći izazovi	30
5. ODABRANI POKRETAČI UNAPREĐENJA KONKURENTNOSTI HRVATSKOG GOSPODARSTVA	33
5.1. Obrazovanje i ljudski potencijali	33
5.2. Poduzetništvo i investicije.....	36
5.3. Održivi razvoj.....	39
6. ZAKLJUČAK.....	43
LITERATURA	45
POPIS SLIKA	48
POPIS TABLICA.....	49
POPIS GRAFOVA	50
SAŽETAK.....	51

1. UVOD

Konkurentnost gospodarstva, točnije njezino ostvarenje i unapređenje, strateški je cilj većine država u suvremeno doba. Riječ je o kompleksnom cilju koji zahtijeva prethodnu realizaciju čitavog niza onih ciljeva koji mu prethode. Pri njihovoj identifikaciji važno je uzeti u obzir trenutno stanje gospodarstva neke države, njegova obilježja i specifičnosti, kao i karakteristike pripadajućeg društva te trenutne probleme i potencijalne prilike. U tom kontekstu smatra se korisnim izraditi sveobuhvatnu SWOT analizu nekoga gospodarstva koja će dati kvalitetan uvid u trenutno stanje.

Na primjeru Republike Hrvatske moguće je govoriti o dugogodišnjim ekonomskim problemima koji predstavljaju svojevrsne ograničavajuće čimbenike konkurentnosti i budućeg razvoja nacionalnog gospodarstva. Oni se javljaju kao posljedica prošlih zbivanja na ovome teritoriju (ratna zbivanja, zanemarivanje ruralnih dijelova i slično), pasivnosti vodećih dionika, odsutnosti participacije i suradnje malog i srednjeg poduzetništva, javnog i privatnog sektora te lokalne zajednice i redom dalje. S ciljem unapređenja postojeće konkurentnosti gospodarstva Hrvatske važno je provesti čitav niz reformskih postupaka u mnogim područjima. Pored prethodno navedenih misli se i na sustav obrazovanja te informiranja, problematiku financiranja inovacija, istraživanje i praćenje međunarodnih trendova i praksi, održivi razvoj i s time povezane segmente.

Cilj ovoga rada je istražiti značenje i indikatore konkurentnosti gospodarstva, te analizirati trenutno stanje s gledišta konkurentnosti hrvatskog gospodarstva, ukazati na vodeće probleme i moguće prilike, kao i iznijeti smjernice za unapređenje iste.

Rad se, pored Uvoda i Zaključka, sastoji od četiri poglavlja. Prvo poglavlje tiče se teorijskih saznanja u svezi konkurentnosti. Osim što istražuje pojam kao takav, ono daje uvid u indikatore i modele konkurentnosti. Sljedeće poglavlje analizira obilježja i konkurentnost predmetnog gospodarstva te vodeće izazove s kojima se ono susreće u suvremeno doba. Posljednje poglavlje posvećeno je pokretačima unapređenja konkurentnosti gospodarstva Hrvatske, a misli se na obrazovanje i ljudske potencijale, poduzetništvo i investicije te održivi razvoj.

Metodologija istraživanja odnosi se na primjenu metode analize i sinteze, induktivne i deduktivne metode, metode apstrakcije te statističke metode i metode deskripcije.

2. KONKURENTNOST – OSNOVNA TEORIJSKA SAZNAJJA

2.1. Suvremeno poimanje konkurentnosti

Kao pojam, konkurentnost se može definirati na više načina. Međutim, važno je ukazati da današnji pojam poprima suvremena obilježja i uvelike se razlikuje od nekadašnjeg. Razlozi za to očituju se u promjenama koje je suvremeno doba donijelo ili potaknulo. Među njima su svakako liberalizacija trgovine, bliže povezivanje zemalja diljem svijeta, ostvarenje uske suradnje i slično. U tom kontekstu nameće se potreba razmatranja konkurentnosti s aspekta globalne razine.

Michael E. Porter definirao je konkurentnost kao produktivnost kojom država ili poduzeće koristi svoje ljude, kapital i prirodne resurse (Radošević, 1994, 38).

Prema definiciji Organizacije za ekonomsku suradnju i razvoj (engl. *Organisation for Economic Cooperation and Development* – OECD), konkurentnost neke države ili gospodarstva predstavlja sposobnost da u slobodnim i ravnopravnim tržišnim uvjetima proizvede robe i usluge koje prolaze test međunarodnog tržišta, uz istovremeno zadržavanje i dugoročno povećanje realnog dohotka stanovništva (Razvojna agencija Zagreb, 2017). Osim konkurentnosti gospodarstva ili države, na isti način definira konkurentnost poduzeća i nešto drugačije konkurentnost proizvoda. Pri tome, ova organizacija ukazuje na ključne elemente ili čimbenike konkurentnosti poput kvalitete, poštivanja rokova isporuke i odnosa s partnerima, tehničke i inovacijske razine, imidža i redom dalje.

Od 80-ih godina prošloga stoljeća ovaj pojam postaje najistraživaniji pojam u ekonomiji generalno. Izniman angažman brojnih dionika, kao i sve veći broj radova na ovu temu, utjecali su na usuglašenje u svezi metodologije mjerenja konkurentnosti, koja se odnosi na analizu određenih pokazatelja vezanih uz pojedini tržišni segment i tržišnu poziciju. Osim ovih, mjere se i pokazatelji profitabilnosti, kretanja trgovine i slično. Važno je istaknuti kako nešto veći interes plijeni konkurentnost poduzeća, no ni ona na razini gospodarstva ne biva zanemarena. (Lovrinčević et al., 2008).

U praksi postoje oprečni stavovi u svezi mjerenja konkurentnosti među zemljama. Slijedom navedenoga, neki analitičari čak zastupaju stav o tome kako je konkurentnost kao suvremeni pojam i koncept moguće mjeriti jedino na razini poduzeća. Međutim, zemlje koje se nalaze u istim fazama gospodarskog razvoja, a polučuju različite rezultate s obzirom na cjelovitu uspješnost, ukazuju na postojanje razlika između njih, a one potvrđuju upravo različite razine konkurentnosti tih zemalja.

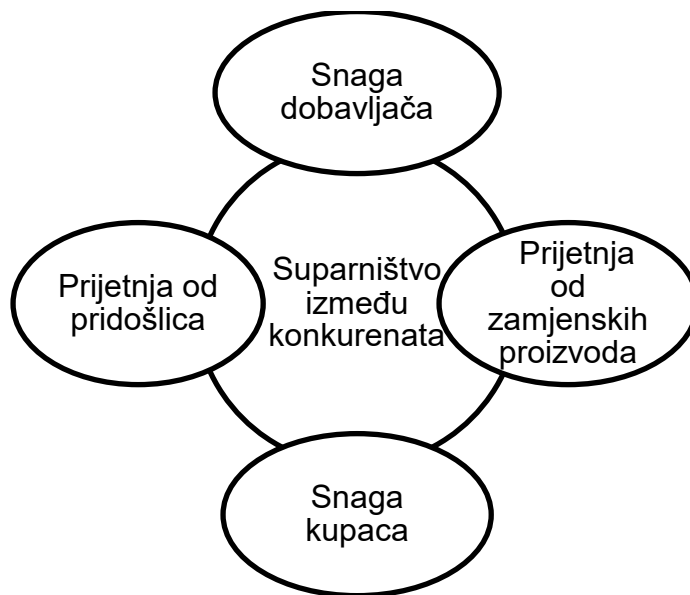
Nacionalna konkurentnost može se pri tome pojmiti kao sposobnost zemlje da realizira gospodarski rast brže od ostalih zemalja i da tako poveća blagostanje pri čemu dolazi do mijenjanja njezine gospodarske strukture i lakše prilagodbe međunarodnim kretanjima, trendovima i razmjeni. (Lovrinčević et al, 2008)

O složenosti konkurentnosti kao ekonomskog pojma najbolje svjedoči poimanje iste kao svojevrsnog koncepta. On se počinje razvijati u razdoblju klasične ekonomije, a od tada do danas doživljava brojne promjene. Tijekom tog razvoja proučava se integrirano i međuovisno s komparativnim prednostima, a one se prije svega očituju kroz raspoloživost i kvalitetu resursa neke zemlje, a kasnije i kroz umijeće te vještinu njihova korištenja u proizvodne svrhe. Pri tome je moguće govoriti o trima čimbenicima: ekonomskim, socio-kulturnim i okolišnim, no smatra se da je u tu skupinu važno uvrstiti i one pravno-političke.

2.2. Porterov model

Najpoznatiji model konkurentnosti je Porterov model, točnije dijamant konkurentnosti koji je nastao krajem prošloga stoljeća (Slika 1.).

Slika 1. Porterov model konkurentskih snaga

Izvor: Izrada autora prema: Porter, M. E. (2008.) Konkurentaska prednost – postizanje i održavanje vrhunskog poslovanja. Zagreb: Masmedia.

Ovaj model ukazuje na utjecaj konkurentskih snaga na proces koji pomiče industriju prema uvjetima savršene konkurencije. Svaki od ovih čimbenika ima specifičan utjecaj na konkurentnost u smislu spomenutog procesa.

Suparnička snaga ili sila između konkurenata zahtjeva veća ulaganja u marketing ili minimiziranje cijena s obzirom na one konkurentske. Intenzivnost ovoga čimbenika ovisi o broju konkurenata, njihovoj homogenosti, stopi rasta industrije, diferencijaciji proizvoda i izlaznim troškovima. S druge strane, dinamičnost je ovisna o intenzitetu i učestalosti pojave novih konkurenata, proizvoda i modifikaciji obilježja proizvoda.

Kada se povećanjem konkurencije potiču dodatne inovacije i investicije, ona se razmatra u pozitivnom kontekstu, no kada ona umanjuje mogućnosti ostvarivanja većeg profita predstavlja prijetnju i nepovoljno stanje.

Snaga kupaca očituje se u njihovoj moći da pregovaraju, a izravno je uvjetovana brojem i veličinom kupaca. U tom kontekstu govori se o proporcionalnom odnosu. Osim toga, pregovaračka moć ovisi i o postojanju supstituta te lakoći prelaska na iste. Kada postoji suradnja i zajedništvo među kupcima, njihova je pregovaračka moć veća, te obrnuto. Slijedom navedenog, pregovaračka moć kupaca najveća je kada

postoji više jakih kupaca koji međusobno surađuju i s lakoćom prelaze na supstitutske proizvode.

S druge strane, dobavljači se javljaju kao sljedeći čimbenik. Oni su vrlo važna skupina dionika jer se javljaju kao opskrbljivači potrebnim sirovinama i ostalim inputima za proizvodnju i rad generalno. Kada poduzeće ili gospodarstvo značajno ovisi o dobavljačima, tada je njihova snaga veća u kontekstu konkurentnosti. Jednako je i u slučaju kada postoje visoki troškovi prelaska na suradnju s ostalim dobavljačima ili kad je riječ o monopolu.

Osim što je definirao pet snaga konkurentnosti, Porter je ukazao i na uvjete u kojima se ostvaruje rast poduzeća, a isti se mogu primijeniti i na razinu države. Pri tome se misli na:

- strategiju, strukturu i suparništvo, koji se odnose na uvjete u državi u kojima poduzeća nastaju, kako se organiziraju i vode te vrstu i način međusobe domaće konkurencije;
- faktorske uvjete, koji uključuju ulogu i poziciju države u odnosu na čimbenike rada kao što su ljudski, prirodni i kapitalni resursi, know-how i infrastruktura;
- uvjete potražnje, koji govore o prirodi potražinje na domaćem tržištu za proizvodima ili uslugama određene industrije;
- prateće i povezane industrije, koje se odnose na postojanje ili nepostojanje industrije i dobavljača ili drugih povezanih industrija na domaćem tržištu koje su međunarodno konkurentne.

Navedenim uvjetima on dodaje i termin „vlade“ te „šanse“, a svi navedeni čine njegov dijamant konkurentnosti. Oni se odnose na angažman države s obzirom na definiranje onih odluka koje će osigurati optimalne uvjete za unapređenje konkurentnosti poduzeća ili gospodarstva na međunarodnom tržištu. Na razini nacionalnog gospodarstva moguće je govoriti o pozitivnom angažmanu vlade koji se tiče definiranja i provedbi strategije kojima se potiču izravne inozemne investicije, otvaranje gospodarstva ili održivi razvoj te slično. U praksi se smatra optimalnim kombinirati sve ove elemente ili činitelje konkurentnosti.

U konačnici je važno spomenuti i Porterove tri generičke strategije koje su na raspolaganju s ciljem unapređenja konkurentnosti. Važno je istaknuti kako je

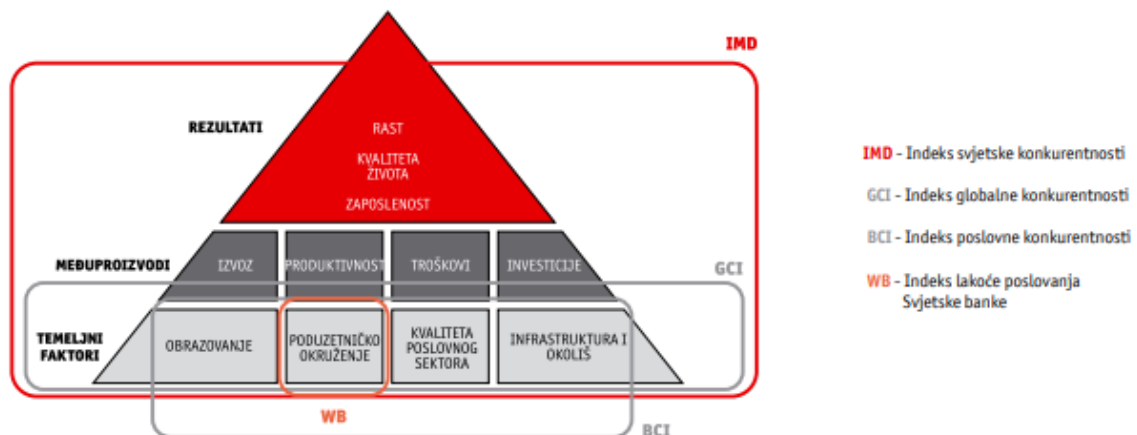
strategija zapravo plan kojim neki subjekt (poduzeće ili gospodarstvo) ostvaruje povoljnu interakciju s konkurentima i okolinom, a time realizira postavljene ciljeve i viziju te opravdava misiju ili svrhu poslovanja.

Strategija troškovnog vodstva jedna je od najjasnijih strategija koje je ovaj autor postavio. U okviru nje nastoji se osigurati najniže troškove proizvodnje, čime je moguće reducirati cijenu proizvoda i usluga i time ostvariti konkurentsku prednost nad ostalim ponuđačima. Strategija diferencijacije temelji se na pružanju nečega jedinstvenog kupcima. Pri tome se smatra potrebnim kombinirati specifična obilježja ponude, marketinga i ostalih procesa kao i kvalitetu dobra. U konačnici, strategija fokusiranja odnosi se na odabir ciljnog segmenta koji se namjerava usluživati. (Vrdoljak Raguž, Tolušić, 2012).

2.3. Model piramida

Definicija nacionalne konkurentnosti proizlazi upravo iz ovoga modela pa se on smatra iznimno povoljnim za provedbu istraživanja konkurentnosti na ovoj razini. Spomenuta definicija određuje ovaj pojam kao sposobnost zemlje da postigne na svjetskom tržištu uspjeh koji omogućuje bolji životni standard za sve. Prema tome, ukazuje se da je konkurentnost rezultat brojnih pokazatelja i njihova kretanja u nekom vremenu, a što potvrđuju i spomenuta mjerenja od strane mnogih organizacija koja uzimaju u obzir ove i ostale pokazatelje.

Slika 2. Model piramida

Izvor: NVK (2007.): Godišnje izvješće o konkurentnosti 2006., Nacionalno vijeće za konkurentnost, str.9. Dostupno na:

<http://konkurentnost.hr/wp-content/uploads/2018/01/NVK06.pdf>

Na slici 2. prikazan je piramidalni model konkurentnosti, na kojemu su vidljive prethodno navedene razine. Temeljne činitelje konkurentnosti čine obrazovanje, poduzetničko okruženje, kvaliteta poslovnog sektora, infrastrukturni okoliš. Te je faktore teže mjeriti, ali oni su osnova za djelovanje razvojnih politika koje će rezultirati povoljnim učincima na višim razinama piramide.¹

¹ NVK (2007) : Godišnje izvješće o konkurentnosti 2006., Nacionalno vijeće za konkurentnost, Zagreb, str. 9, <http://konkurentnost.hr/wp-content/uploads/2018/01/NVK06.pdf>

3. KONKURENTNOST HRVATSKOG GOSPODARSTVA PREMA ODABRANIM POKAZATELJIMA

Pri identifikaciji indikatora konkurentnosti poduzeća, gospodarstva ili proizvoda moguće je govoriti o čitavom nizu istih. Oni svakako prozlaže iz spomenutih skupina čimbenika, a različiti autori pridaju prednost pojedinima od njih. U suvremeno doba osobit značaj pridaje se poduzetništvu, inovacijama i tehnologiji, sustavu menadžmenta, obrazovanju i sukladnosti održivom razvoju.

Kod definiranja i mjerenja konkurentnosti na makrorazini moguće je identificirati sljedeće aspekte konkurentnosti iz kojih proizlazi nekoliko indikatora, a misli se na (Lovrinčević et al, 2008):

- mogućnost prodaje na globalnom tržištu – izvoz;
- mogućnost privlačenja investicija – lokacija;
- mogućnost prilagodbe gospodarstva – trendovi i izazovi;
- mogućnost stvaranja i povećanja raspoloživog dohotka.

Ovi aspekti čine hijerarhiju, što znači da je najopćenitiji pokazatelj konkurentnosti zapravo rast bruto domaćeg proizvoda neke zemlje. On ovisi od ostala tri pokazatelja čime se nameće potreba njihovom integriranom istraživanju i razmatranju. Sukladno navedenom, rast BDP-a, kretanje izvoza i priljev izravnih inozemnih investicija izravno su mjerljivi indikatori. Četvrti aspekt, mogućnost prilagodbe gospodarstva suvremenim međunarodnim kretanjima i izazovima najčešće se oslikava onim podacima koji analiziraju razvoj sektora s obzirom na poduzeto i realizirano istraživanje i razvoj, što ukazuje na subjektivan pristup analize ovoga aspekta.

U današnjici se ovom problematikom, osim brojnih autora i znanstvenika, bave razne međunarodne organizacije. Istraživanja koja poduzimaju ovi dionici ili međunarodne institucije mogu se klasificirati u dvije skupine i to (Lovrinčević et al., 2008):

- istraživanja Svjetskog ekonomskog foruma (engl. *World Economic Forum*) i Međunarodnog instituta za razvoj menadžmenta (engl. *International Institute*

for Management Development) – razina konkurentnosti zemlje rangira se prema ekonomskom sustavu (društveni i međunarodni odnosi), ulozi države i institucionalnom okviru;

- istraživanja Svjetske banke (engl. *World Bank*) i sličnih organizacija Worldbank – usredotočena su na značajnu odrednicu razvitka, točnije regulativu vezanu uz poslovne aktivnosti.

Ovisno o skupini zemalja kojoj neka država pripada, moguće je primijeniti i ostale vrste istraživanja. U tom smislu, za tranzicijske se zemlje primjenjuje i takozvani EBRD-ov indeks napretka u tranziciji. Osim toga, na primjeru zemalja EU moguće je primijeniti takvo istraživanje koje će uzeti u obzir ovu skupinu zemalja i usredotočiti se na konkurentnosti države isključivo na razini Europske unije.

Sva navedena i mnoga druga istraživanja imaju neke zajedničke karakteristike. Ona se temelje na određivanju pozicije neke zemlje s obzirom na ostale, uspoređujući pri tome temeljne statističke podatke i performanse. S gledišta korištenih podataka, moguće je govoriti o tvrdim ili statističkim podacima (engl. *hard data*) i mekim ili anketnim podacima (engl. *soft data*). Time se produbljuje postojeća baza statističkih podataka, novim prikupljenim podacima koja će poslužiti u narednim istraživanjima.

Prema Svjetskom ekonomskom forumu (World Economic Forum) konkurentnost gospodarstva prikazuje se:

1. Indeksom globalne konkurentnosti
2. Indeksom turističke konkurentnosti
3. Indeksom održive konkurentnosti

3.1. Indeks globalne konkurentnosti

Indeks globalne konkurentnosti se sastoji od ukupno 12 stupova koji su podijeljeni ili klasificirani kroz tri skupine (Tablica 1.).

Tablica 1. Sastavnice Indeksa globalne konkurentnosti

Osnovni uvjeti Podindeks	Povećanje efikasnosti Podindeks	Inovacije i sofisticiranost Podindeks
1. stup: Institucije 2. stup: Infrastruktura 3. stup: Makroekonomsko okruženje 4. stup: Zdravstvo i osnovno obrazovanje	5. stup: Više obrazovanje i trening 6. stup: Efikasnost tržišta robe 7. stup: Efikasnost tržišta rada 8. stup: Razvoj financijskog tržišta 9. stup: Tehnološka spremnost 10. stup: Veličina tržišta	11.stup: Poslovna sofisticiranost 12.stup : Inovativnost

Izvor: Agencija za investicije i konkurentnost (2018.). Dostupno na: <http://www.aik-invest.hr/konkurentnost/mjerenje-konkurentnosti/indeks-globalne-konkurentnosti/>

Iz Tablice 1. možemo sastavnice Indeksa globalne konkurentnosti. Kao što sam već ranije spomenula, indeks se sastoji od ukupno 12 stupova koji su podijeljeni u tri skupine:

- osnovni uvjeti - čine osnovu za ekonomije temeljene na osnovnim faktorima: institucijama, infrastrukturi, makroekonomskom okruženju te na zdravstvu i osnovnom obrazovanju,
- uvjeti za povećanje efikasnosti – čine osnovu za ekonomije temeljene na faktorima efikasnosti: više obrazovanje i zdravstvo, efikasnost tržišta robe, efikasnost tržišta rada, razvoj financijskog tržišta, tehnološka spremnost i veličina tržišta,
- inovacije i sofisticiranost – čine osnovu za ekonomije temeljene na inovacijskim faktorima: poslovna sofisticiranost i inovativnost.

Tablica 2. Pozicija Hrvatske i referentnih zemalja prema indeksu globalne konkurentnosti

Zemlja	2017.	2016.	Promjena 2016./2017.
Češka	31.	31.	0
Poljska	39.	36.	+3
Slovenija	48.	56.	-8
Bugarska	49.	50.	-1
Slovačka	59.	65.	-6
Mađarska	60.	69.	-9
Hrvatska	74.	74.	0
Albanija	75.	80.	-5
Crna Gora	77.	82.	-5
Srbija	78.	90.	-12
Grčka	87.	86.	+1

Izvor: Agencija za investicije i konkurentnost (2018.). Dostupno na: <http://www.aik-invest.hr/konkurentnost/mjerenje-konkurentnosti/indeks-globalne-konkurentnosti/>

Prema indeksu globalne konkurentnosti na prvom mjestu nalazi se Švicarska, zatim slijede SAD, Singapur, Nizozemska, Njemačka, Hong Kong, Švedska, Ujedinjeno Kraljevstvo, Japan i Finska.

Iz tablice 2. možemo vidjeti da se Hrvatska nalazi na 74. mjestu među 137 gospodarstava svijeta. Uočavamo da je prošle godine ostala na istoj poziciji kao i godinu ranije. Od referentnih zemalja najveći napredak ostvarila je Srbija, potom Mađarska i Slovenija. Lošije rangirane od Hrvatske su Albanija, Crna Gora, Srbija te Grčka.

Tablica 3. Pozicija Hrvatske od 2008. do 2017. godine

2008.	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.
61	73	77	76	81	75	77	77	74	74

Izvor: Izrada autora prema: NVK (2018.): Konkurentnost Hrvatske: između Armenije i Albanije. Dostupno na: <http://konkurentnost.hr/konkurentnost-hrvatske-između-armenije-i-albanije/>

Iz Tablice 3. vidimo pozicije Hrvatske prema indeksu globalne konkurentnosti kroz zadnjih deset godina. Godine 2008. bila je na 61. mjestu, nakon čega je došlo do pogoršanja pozicija, dok smo već ranije spomenuli da se posljednje dvije godine nalazi na 74. mjestu od 137 gospodarstava svijeta.

3.2. Indeks održive konkurentnosti

Indeks održive konkurentnosti mjeri konkurentnost zemalja na integrirani način. Izračunava se na temelju 111 mjerljivih, kvantitativnih indikatora izvedenih iz pouzdanih izvora kao što su Svjetska banka (World Bank), IMF i različite UN agencije. Tih 111 indikatora su grupirani u pet podindeksa: prirodni kapital, efikasnost i intenzitet resursa, intelektualni kapital, učinkovitost upravljanja i društvena kohezija.

Tablica 4. Rang prvih deset zemalja i pozicija Hrvatske 2016. i 2017. godine

Zemlja	2017.	2016.	Promjena 2016./2017.
Švedska	1	1	0
Norveška	2	2	0
Island	3	5	-2
Finska	4	3	+1
Danska	5	4	+1
Irska	6	8	-2
Švicarska	7	7	0
Austrija	8	10	-2
Latvija	9	20	-11
Estonija	10	11	-1
Hrvatska	15	19	-4

Izvor: The Global Sustainable Competitiveness (2016.,2017.) : The Global Sustainable Competitiveness Index 2016., 2017. SolAbility Zurich, Seoul, str. 51., i str. 53. Dostupno na: <https://yoursri.com/media-new/download/the-global-sustainable-competitiveness-index-2016.pdf>, <file:///C:/Users/Downloads/The-Global-Sustainable-Competitiveness-Report-2017-1.pdf>

Prema posljednjem provedenom istraživanju 2017. godine, prvo mjesto zadržala je Švedska, zatim slijede Norveška, Island, Finska, Danska, Irska, Švicarska, Austrija, Latvija i Estonija, dok se Hrvatska nalazi na 15. mjestu, što je napredak od četiri pozicije u odnosu na godinu prije.

3.3. Indeks turističke konkurentnosti

Svjetski gospodarski forum, u posljednjih 11 godina provedi temeljitu analizu konkurentnosti putovanja i turizma u 136 ekonomija širom svijeta. Indeks konkurentnosti putovanja i turizma mjeri "skup čimbenika i politika koje omogućuju održivi razvoj sektora putovanja i turizma što doprinosi razvoju konkurentnosti neke zemlje".

Hrvatska je 2017. godine poboljšala svoju poziciju za jedno mjesto u odnosu na izvješće iz 2015. godine, te se nalazi na 32. mjestu s prosječnom ocjenom 4,4. Najkonkurentnije zemlje svijeta su Španjolska, Francuska, Njemačka, Japan, Velika Britanija, SAD, Australija, Italija, Kanada i Švicarska. Rezultati jasno pokazuju da najkonkurentnije zemlje na svijetu ujedno imaju i podržavajući poslovni okvir i prirodne resurse te da ulažu napore u stvaranju okruženja koje potiče razvoj sektora turizma i putovanja. Posljednje mjesto u istraživanju pripalo je Jemenu, a od

susjednih zemalja Slovenija se nalazi na 41. mjestu, Crna Gora na 72. mjestu, a Srbija na 95. mjestu. (Nacionalno vijeće za konkurentnost, 2017.)

Tablica 5. Pozicija Hrvatske prema sastavnicama indeksa turističke konkurentnosti 2017.

	POZICIJA 2017.
Poslovno okruženje	114
Zaštita i sigurnost	24
Zdravlje i higijena	19
Ljudski kapital i tržište rada	85
Spremnost ICT-a	47
Prioritetnost sektora turizma i putovanja	77
Međunarodna otvorenost	26
Cjenovna konkurentnost	100
Ekološka održivost	21
Infrastruktura zračnog prometa	52
Kopnena i lučka infrastruktura	46
Infrastruktura turističkih usluga	5
Prirodni resursi	20
Kulturni resursi i poslovna putovanja	39

Izvor: Izrada autora prema: World Economic forum (2017.), The Travel & Tourism Competitiveness Report 2017, str. 139. Dostupno na:

http://www3.weforum.org/docs/WEF_TTCR_2017_web_0401.pdf

Iz Tablice 5. uočavamo da je Hrvatska je pozitivno ocijenjena u stupovima Infrastrukture turističkih usluga (5. pozicija), Zdravlja i higijene (19. pozicija), Zaštite i sigurnosti (24. pozicija), i Međunarodne otvorenosti (26. pozicija). Izrazito povoljna ocjena naše turističke infrastrukture posljedica je velikog broja hotelskih kreveta u odnosu na broj stanovnika, prisutnosti rent-a-car kompanija, razvijenosti mreže bankomata i prihvaćanja kreditnih kartica. Pozitivna ocjena u Međunarodnoj otvorenosti posljedica je velikog broja regionalnih trgovinskih sporazuma. Također

dobroj poziciji Hrvatske pridonosi mobilni širokopojasni Internet i raširenost mobilnih mreža.

S druge strane, od navedenih 14 stupova najlošije je ocijenjen stup Poslovnog okruženja (114. pozicija), stup Cjenovna konkurentnost (100. pozicija), Ljudski kapital i tržište rada (85. pozicija) i Prioritetnost sektora turizma i putovanja (77. pozicija). Ovo je odraz loših pozicija koje se odnose na utjecaj poreza na poticaje za rad, utjecaj poreza na poticaje za ulaganje, efikasnost regulatornog okvira u pobijanju propisa i rješavanju sporova te troškovi građevinskih dozvola. Nadalje, obrazovanje zaposlenika te praksa zapošljavanja i otpuštanja predstavljaju područja koja treba poboljšati.²

3.4. Indeks percepcije korupcije

Indeks percepcije korupcije (IPK) je istraživanje koje stvara rang listu zemalja prema ocjeni o raširenosti korupcije u njima, tj. do koje se mjere percipira da su tijela javne vlasti korumpirana. Indeks određene države ukazuje na to kolika je razina percepcije korupcije u javnom sektoru na skali od 0 do 100, gdje 0 predstavlja zemlju za koju se percipira kao visoko korumpirana, dok se onu ocjenjenu sa 100 percipira kao zemlji očišćenu od korupcije.

Zemlje koje su najviše rangirane, pokazuju da transparentnost sustava potiče društvenu odgovornost i smanjuje korupciju. U jače korumpiranim zemljama jedan od najvećih izazova predstavlja korupcija u javnom sektoru, posebno u područjima kao što su političke stranke, policija i pravosuđe.³

U nastavku slijedi prikaz prvih deset zemalja i pozicija Hrvatske prema indeksu percepcije korupcije. (Tablica 6.)

² NVK (2017.) Hrvatska među turistički najkonkurentnijim zemljama svijeta, Nacionalno vijeće za konkurentnost. Dostupno na: <http://konkurentnost.hr/hrvatska-medu-turisticki-najkonkurentnijim-zemljama-svijeta/>

³ Transparency International Hrvatska (2010.): Indeks percepcije korupcije. Dostupno na: <http://www.transparency.hr/hr/sto-radimo/indeks-percepcije-korupcije/50>

Tablica 6. Rang prvih deset zemalja i pozicija Hrvatske

	Pozicija 2017.	Pozicija 2016.	Promjena 2016./2017.
Novi Zeland	1.	1.	0
Danska	2.	1.	+1
Finska	3.	3.	0
Norveška	3.	6.	-3
Švicarska	3.	5.	-2
Singapur	6.	7.	-1
Švedska	6.	4.	+2
Kanada	8.	9.	-1
Luksemburg	8.	10.	-2
Nizozemska	8.	8.	0
Hrvatska	57.	55.	+2

Izvor: Transparency International (2018): Corruption Perceptions Index 2017.

Dostupno na:

https://www.transparency.org/news/feature/corruption_perceptions_index_2017

Prvo mjesto prema indeksu percepcije korupcije zauzima Novi Zeland, nakon toga slijede Danska, Finska, Norveška, Švicarska, Singapur, Švedska, Kanada, Luksemburg i Nizozemska. Hrvatska prema posljednjem provedenom istraživanju zauzima 57. mjesto, čime je pogoršala svoju poziciju za dva mjesta u odnosu na godinu ranije.

3.5. Svjetska ljestvica talenata

Izvješće ocjenjuje sposobnost zemlje da razvije, privuče i zadrži nadarene ljude kako bi stvorila bazu talentiranih ljudi potrebnih da kompanije posluju u svojim gospodarstvima i bazira se na tri ključna faktora/stupa:⁴

- Ulaganje i razvoj – podizanje kvalitete obrazovnog sustava kroz javne investicije u cilju povećanja broja talentiranih ljudi u zemlji.

⁴ NVK (2016.) : Svjetska ljestvica talenata 2016., Nacionalno vijeće za konkurentnost. Dostupno na: <http://konkurentnost.hr/imd-svjetska-ljestvica-talenata-2016/>

- Privlačenje talenata – sposobnost zemlje da zadrži svoje nadarene ljude i privuče nadarene ljude iz inozemstva.
- Spremnost zemlje – ispunjavanje potreba/zahtjeva tržišta rada za potrebnom radnom snagom i stvaranje baze talentiranih ljudi.

Tablica 7. Pozicija Hrvatske po ključnim faktorima od 2013. do 2018.

Godina	Ukupna pozicija	Ulaganje i razvoj	Privlačenje talenata	Spremnost zemlje
2013.	55	34	56	55
2014.	50	35	56	54
2015.	53	35	57	57
2016.	53	38	58	58
2017.	60	32	59	62

Izvor: Izrada autora prema: IMD World Competitiveness Center (2017.) :IMD World Talent Ranking 2017, Croatia, str. 46. Dostupno na: <https://www.imd.org/wcc/world-competitiveness-center-rankings/talent-rankings-2017/>

Iz Tablice 7. možemo uočiti da je Hrvatska najbolju poziciju držala 2014. godine kada je zauzimala 50. mjesto, dok je prošlu godinu zauzela tek 60. mjesto od 63 države. Na prvom mjestu nalazi se Švicarska, nakon nje slijede Danska, Belgija, Austrija i Finska.

3.6. Svjetska ljestvica digitalne konkurentnosti

Svjetska ljestvica digitalne konkurentnosti analizira i rangira sposobnost zemalja da usvoje digitalne tehnologije kako bi potaknuli njihovu primjenu u javnim uslugama, poslovnim modelima i društvu općenito. Temelji se na analizi 3 faktora: znanju, tehnologiji i spremnosti za budućnost. Svaki od ova tri faktora podijeljena su u 3 pod faktora koji sadrže ukupno 50 kriterija.

Faktor Znanja odnosi se na nematerijalnu infrastrukturu koja naglašava proces digitalne transformacije kroz spoznaju, razumijevanje i učenje novih tehnologija. Tehnološki faktor procjenjuje cjelokupni kontekst kroz koji je omogućen razvoj digitalnih tehnologija (zakonodavni okvir u skladu s tehnologijom, dostupnost kapitala

za ulaganja i tehnološka infrastruktura). Faktor Spremnosti za budućnost ispituje stupanj usvajanja tehnologije od strane vlade, gospodarstva i društva općenito.⁵

Tablica 8. Rang prvih deset zemalja i pozicija Hrvatske

Pozicija 2018.		Pozicija 2017.
1	SAD	3
2	Singapur	1
3	Švedska	2
4	Danska	5
5	Švicarska	8
6	Norveška	10
7	Finska	4
8	Kanada	9
9	Nizozemska	6
10	UK	11
44	Hrvatska	48

Izvor: NVK (2018.): Svjetska ljestvica digitalne konkurentnosti 2018., Nacionalno vijeće za konkurentnost

Dostupno na: <http://konkurentnost.hr/imd-svjetska-ljestvica-digitalne-konkurentnosti-2018-hrvatska-poboljsala-svoju-poziciju-za-4-mjesta/>

Iz Tablice 8. uočavamo da prvo mjesto prema ovogodišnjem istraživanju zauzima SAD, zatim slijede Singapur, Švedska, Danska i Švicarska. Hrvatska se nalazi na 44. mjestu, čime je popravila svoj plasman za četiri mjesta u odnosu na prošlu godinu.

3.7. Ostali izvještaji

Osim Izvještaja o globalnoj konkurentnosti, postoje i ostali izvještaji koji se bave ovom problematikom. Među njima se izdvajaju Godišnjak svjetske konkurentnosti koje objavljuje svake godine IMD, a metodologija prikupljanja podataka temelji se na četiri faktora konkurentnosti i to: gospodarskim rezultatima, efikasnosti javnoga

⁵ NVK (2018.) Svjetska ljestvica digitalne konkurentnosti 2018, Nacionalno vijeće za konkurentnost. Dostupno na: <http://konkurentnost.hr/imd-svjetska-ljestvica-digitalne-konkurentnosti-2018-hrvatska-poboljsala-svoju-poziciju-za-4-mjesta/>

sektora, efikasnosti poslovnog sektora i infrastrukturi. U okviru svakoga područja postoji i pet indeksa, što ukupno čini dvadeset indeksa i preko tristo kriterija (Agencija za investicije i konkurentnost, 2017). Time se potvrđuje kompleksnost i detaljiziranost ovoga istraživanja, u okviru kojega statistički podaci čine ukupno 2/3, a anketni ili prikupljeni ostatak.

Osim ovoga, treba spomenuti i istraživanje pod nazivom Doing Business, koje se također provodi svake godine od strane Svjetske banke. Ono pokriva 10 tematskih područja, a osnovna pretpostavka je da ekonomska aktivnost zahtjeva stimulativnu zakonsku regulativu na uspostavljanju prava vlasništva, smanjenju troškova rješavanja sporova, predvidivosti ekonomskih interakcija i provođenju ugovornih obaveza (Agencija za inovacije i konkurentnost, 2017). Prema tome, viši rang na ovoj ljestvici ukazuje najpovoljniju poslovnu klimu i konkurentnost gospodarstva.

4. ODABRANA OBILJEŽJA HRVATSKOG GOSPODARSTVA

Nakon prikaza osnovnih teorijskih saznanja i indikatora konkurentnosti, nameće se potreba za analizom konkurentnosti gospodarstva na konkretnom primjeru, u ovom slučaju Republike Hrvatske. U okviru poglavlja iznose se osnovna obilježja ovoga gospodarstva, procjene u svezi istoga te izazovi s kojima se susreće u današnjici.

Republika Hrvatska temelji svoj gospodarski put prema nekoliko strateških dokumenata koji se tiču pojedinih djelatnosti, sektora ili nekih drugih područja. Neki od njih su Strategija regionalnog razvoja Republike Hrvatske za razdoblje do 2020. godine, Industrijska strategija Republike Hrvatske 2014.-2020., Strategija poticanja inovacija Republike Hrvatske 2014.-2020., Strategija razvoja turizma Republike Hrvatske do 2020. godine i ostali (Europski fondovi, 2017). Svi oni djelomično ili cjelovito iznose trenutno stanje u ovome gospodarstvu, identificiraju osnovne snage i vodeće slabosti te daju smjernice za unapređenje stanja u pojedinim sektorima, djelatnostima ili čitavom gospodarstvu.

S gledišta vodećih dionika koji upravljaju razvojem nacionalnog gospodarstva Hrvatske, svakako treba spomenuti Ministarstvo gospodarstva, poduzetništva i obrta te ostala ministarstva poput Ministarstva turizma, Ministarstva poljoprivrede i sličnih. Pored njih, sve veći angažman u promicanju razvoja i konkurentnosti gospodarstva identificira se na primjeru mnogih agencija, organizacija i udruga kao što su Udruga malih i srednjih poduzetnika, Hrvatsko udruženje menadžera i poduzetnika CROMA te ostala. Sve značajniju ulogu u ovome procesu dobivaju i obrazovne institucije (sveučilišta i fakulteti) koji se uključuju u izradu projekata, dokumenata i ostalih akata kojima se usmjerava i potiče navedeno. Tu su i sami poduzetnici kao nositelji gospodarske aktivnosti te lokalno stanovništvo kao potencijalni poduzetnici i radna snaga.

4.1. Prirodni resursi i ljudski potencijali

Kod analize nekog nacionalnog gospodarstva, a posebice kada se ista koristi u svrhu procjene njegove konkurentnosti, najčešće se koriste konkretni makroekonomski podaci. Međutim, pri spomenutoj analizi važno je prvenstveno dati osvrt na neke kvalitativne podatke u svezi resursne osnove, infrastrukture, sustava obrazovanja i redom dalje. Sve su to elementi koji određuju uspješnost i konkurentnost nekog gospodarstva, a o čemu se već raspravljalo.

Republika Hrvatska iznimno je bogata država s gledišta prirodne i društvene, odnosno antropogene atrakcijske osnove. Osim što ona pogoduje razvoju pojedinih gospodarskih djelatnosti i pojava, poput turizma, ona biva temelj gospodarskog razvoja generalno, a time i izgradnje konkurentnosti. Za potrebe analize nacionalnog gospodarstva, blaga prednost daje se prirodnim resursima, no navodi se da i oni antropogeni imaju izniman značaj u okviru razvoja turizma, kulture i sličnoga, a time i gospodarstva generalno. U nastavku se daje pregled prirodne osnove kao generatora gospodarskog razvoja Hrvatske (Tablica 9.).

Tablica 9. Prirodna resursna osnova

PRIRODNI UVJETI	<ul style="list-style-type: none">• Klima – umjerena kontinentalna, planinska i sredozemna klima;• Biljni pokrov i tla – raznovrsna tla i bogat biljni pokrov, plodna tla i bogatstvo šuma;• Reljef – 4/5 gospodarski iskoristivog reljefa, nizinski dio ima razvijeniju poljoprivredu, obalni dio turizam, a planinski šumarstvo i sport;• Vode – strateški resurs i komparativna prednost.
PRIRODNI IZVORI	<ul style="list-style-type: none">• Energetske sirovine i rudno bogatstvo – nafta i zemni plin te ostale rude (nemetalne sirovine, kamen, cement, pijesak itd.);• Šume – 37% teritorija, gospodarsko i ekološko značenje, lov;• Jadransko more i vode – turizam.

Izvor: Izrada autora prema: Bratičić, A. (2011.) Prirodni resursi hrvatskog gospodarstva, www.eknjiznica.unipu.hr

Prirodni resursi i izvori vrlo su značajni s gledišta ove problematike. Zahvaljujući njima Hrvatska dio ukupne javne potrebe podmiruje upravo vlastitim izvorima resursa, a ostatak nadopunjuje uvozom iz drugih zemalja. Oni determiniraju razvoj i prevlast pojedinih djelatnosti, a time određuju strukturu gospodarstva Hrvatske. Kao primjer navodi se razvijeno ribarstvo s obzirom na postojanje razvedene obale i Jadranskog mora. Osim toga, mogu se izdvojiti brodogradnja ili turizam, te šumarstvo ili poljoprivreda. Međutim, unatoč bogatoj resursnoj osnovi, hrvatsko se gospodarstvo susreće s brojnim kritikama i problemima kada je riječ o strukturi gospodarstva, izveznoj orijentiranosti i trgovinskoj bilanci. Razlozi za to su brojni, a detaljnije o njima slijedi u nastavku.

Pored prirodnih resursa svakako treba spomenuti ljudske potencijale, tehnologiju, sustav obrazovanja te infrastrukturu. Iako su u Hrvatskoj u posljednjih nekoliko godina, a posebice od pristupanja Europskoj uniji, učinjeni brojni pomaci u mnogim segmentima pa tako i ovima, smatra se da je situacija po pitanju konkurentnosti gospodarstva i društva još uvijek nezadovoljavajuća. Neki od značajnijih problema pri tome su regionalna nejednakost, nizak udio visokoobrazovanog stanovništva i problematika cjeloživotnog obrazovanja, neusklađenost obrazovnog sustava s potrebama gospodarstva, niska razina inovativnosti i ulaganja u modernu tehnologiju te slično.

Ističe se kako u Hrvatskoj nešto više od 27,4% osoba starijih od 19 godina ima završenu osnovnu školu ili nemaju završeno osmogodišnje obrazovanje. Udio stanovništva starijeg od 19 godina koje ima završenu srednju školu iznosi gotovo 55%, dok visokoobrazovanih ima nešto više od 17%. Pri tome urbane sredine imaju najviše građana s visokim obrazovanjem, a kao primjer navodi se Grad Zagreb u kojem ovaj udio iznosi preko 30%.⁶

Povezano s obrazovanjem, važno je izdvojiti neadekvatan sustav obrazovanja u Hrvatskoj koji se često susreće s kritikama zastarjelog pristupa obrazovanja i primjenjivanih metoda, nedovoljne interakcije i suradnje između profesora i učenika

⁶ Science and Society Synergy Institute (2018.) : Obrazovna struktura hrvatskih općina i gradova. Dostupno na: <http://iszd.hr/2014/01/obrazovna-struktura-hrvatskih-opcina-i-gradova/?lang=hr>

te studenata, nestručnosti osoblja u obrazovanju, nedovoljne primjene praktičnih znanja i neusklađenosti ovoga sustava s potrebama nacionalnog gospodarstva. Sve to rezultira mnogim problemima u današnjici, a jedno od mogućih rješenja bilo je uvođenje sustava cjeloživotnog obrazovanja koji se i dalje primjenjuje. Međutim, hrvatsko stanovništvo još uvijek nije zaživjelo s ovom promjenom, a konkretniji napredak ne očekuju se niti u nekoj bližoj budućnosti. Rezultat je to pasivnosti, nezainteresiranosti i neinformiranosti građana.

4.2. Tehnologija i inovacije

S gledišta tehnologije i inovacija važno je spomenuti članstvo Hrvatske u EU. Jednako je i po pitanju održivog razvoja, odnosno zaštite okoliša. Naime, strategije razvoja pojedinih sektora, djelatnosti i redom dalje, kao i ostali strateški dokumenti, usklađeni su s onima na razini EU. Prije svega misli se na strategiju Europa 2020 koja definira osnovne ciljeve gospodarskog razvoja EU, a tako i država članica. Pri tome se misli na (Europska komisija, 2017):

1. Zapošljavanje – 75% zaposlenosti stanovništva u dobi od 20 do 64 godine;
2. Istraživanje i razvoj – 3% BDP-a EU uložiti u ovo područje;
3. Klimatske promjene i energetska održivost – smanjiti emisije stakleničkih plinova za 20%, potaknuti korištenje 20% energije iz obnovljivih izvora i povećati za isti postotak energetske učinkovitost;
4. Obrazovanje – stopa ranog napuštanja školovanja mora biti ispod 10%; barem 40% osoba u dobi od 30 do 34 godine treba imati visokoškolsko obrazovanje;
5. Borba protiv siromaštva i socijalne isključenosti – 2 milijuna ljudi.

Slijedom navedenog, ovi ciljevi ujedno definiraju i vodeće gospodarske probleme na razini EU i većine njezinih država. S gledišta istraživanja i razvoja, te tehnologije i održivosti, na primjeru Hrvatske učinjeni su konkretni pomaci kroz provedbu projekata EU koji se financiraju iz strukturnih i investicijskih fondova. Vjeruje se kako će se ova praksa nastaviti i u budućnosti što bi uvelike moglo unaprijediti trenutno stanje i konkurentnost ovoga gospodarstva.

4.3. Poduzetništvo

Osim prirodnih i ostalih resursa, poduzetništvo je jedan od vodećih generatora gospodarskog razvoja i konkurentnosti. Ovaj segment predstavlja jedan od najperspektivnijih segmenata u Hrvatskoj, no mnogi dionici navode niz ograničenja u okviru navedenoga. Pri tome se izdvajaju problematika poduzetničke klime, suradnje malog i srednjeg poduzetništva, investicija u poduzetništvu, izvora financiranja i sličnoga.

U Hrvatskoj prevladava malo poduzetništvo, a slijedi srednje i veliko. Njihov broj u posljednjih 10-ak godina kontinuirano raste, a u 2014. godini zabilježeno je 104 470 poduzetnika, od čega 98,5% zauzima mikro i malo poduzetništvo, 1,2% srednje poduzetništvo i 0,3% veliko poduzetništvo (Financijska agencija, 2017). Slijedom navedenog, malo poduzetništvo najznačajniji je generator zapošljavanja i gospodarske aktivnosti u Hrvatskoj, a prikazana struktura poduzetništva smatra se nepovoljnom s gledišta konkurentnosti generalno. Unatoč brojnosti dionika i dokumenata koji uređuju ovo područje, smatra se da su isti uvelike neusklađeni i neutemeljeni na realnim potrebama i statističkim podacima. Prema tome, potrebno je provesti kompletnu reviziju i reformu pravno-regulatornog okvira iz ovoga područja.

U okviru poduzetništva važno je izdvojiti i probleme poput nedovoljne suradnje javnog i privatnog sektora, kao i suradnje malog i srednjeg poduzetništva, nepovoljnu investicijsku klimu i nedostatak investicijskih i inovacijskih ciklusa te redom dalje.

Hrvatska sudjeluje od 2002. godine u Global Entrepreneurship Monitor (GEM) istraživanju, najvećem svjetskom istraživanju poduzetništva. Uključenost u GEM istraživanje omogućava Hrvatskoj intervencije u različite aspekte poduzetničkog kapaciteta koje su temeljene na istraživačkim spoznajama a ne pretpostavkama (od oblikovanja nacionalnih politika, do pokretanja obrazovnih programa ili kreiranja financijskih instrumenata za različite faze životnog ciklusa poslovnog pothvata).

GEM istraživanje izgrađuje osnovicu za vertikalno i horizontalno uspoređivanje, korištenjem jedinstvenog konceptualnog okvira istraživanja i jedinstvenih indikatora, kojima se prate promjene u poduzetničkoj aktivnosti na individualnoj razini i u kvaliteti

poduzetničke okoline. Poduzetnička aktivnost na individualnoj razini prati se kroz različite faze poduzetničkog ponašanja (od prepoznavanja poslovnih prilika, preko namjera, do pokretanja i rasta poslovnog pothvata, te izlaska iz poduzetničke aktivnosti) i kroz obilježja poduzetničkog ponašanja (kompetencije, strah od promašaja, društveni status).

Od 2011. godine prati se i poduzetnička aktivnost zaposlenika. Poduzetnička okolina prati se kroz dimenzije pristupa novcima, vladine politike, vladine programe, obrazovanje, transfer istraživanja i razvoja, usluge profesionalne i komercijalne infrastrukturu, fizičku infrastrukturu i društvene i kulturološke norme. Korištenjem standardiziranih upitnika i metodologije istraživanja, prikupljaju se svake godine mišljenja reprezentativnog uzorka odraslih stanovnika 18-64 godine starosti (najmanje 2000 u svakoj zemlji), te izabranih eksperata (najmanje 36 u svakoj zemlji). Na taj način omogućava se svakoj zemlji da prati promjene i obrasce poduzetničkog ponašanja u svojoj zemlji (za Hrvatsku je to od 2002. godine), te da se uspoređuje s drugima, ili kroz kriterij pripadnosti istoj razvojnoj fazi gospodarstva, ili geografski, ili s pojedinim zemljama s obzirom na neku specifičnost zbog koje se takva zemlja izabere kao uzor (benchmark).⁷

⁷ GEM (2018.): Što čini Hrvatsku (ne) poduzetničkom zemljom?, Global Entrepreneurship Monitor Croatia, str.9. Dostupno na: <http://www.cepor.hr/wp-content/uploads/2018/05/GEM-2017-za-web-FINAL.pdf>

Tablica 10. Ocjene eksperata o kvaliteti poduzetničke okoline u Hrvatskoj, 2017.

	2017.
Pristup novcima	35/54
Vladine politike-prioriteti, podrška	46/54
Vladine politike-porezi, regulativa	52/54
Vladini programi za poduzetništvo	40/54
Poduzetničko obrazovanje-osnovno i srednje	46/54
Poduzetničko obrazovanje-tercijarno	51/54
Transfer istraživanja i razvoja	43/54
Profesionalna i komercijalna infrastruktura	39/54
Otvorenost domaćeg tržišta-dinamika promjena	12/54
Otvorenost domaćeg tržišta-barijere ulaska	51/54
Fizička infrastruktura	43/54
Kulturne i društvene norme	54/54

Izvor: Izrada autora prema GEM (2018.): Što čini Hrvatsku (ne) poduzetničkom zemljom?, Global Entrepreneurship Monitor Croatia, str.63. Dostupno na:

<http://www.cepor.hr/wp-content/uploads/2018/05/GEM-2017-za-web-FINAL.pdf>

Prema ocjenama eksperata Hrvatska je najbolje plasirana što se tiče otvorenosti domaćeg tržišta-dinamike promjena, nalazi se na 12. mjestu, dok je najlošija po pitanju kulturnih i društvenih normi, gdje se nalazi na posljednjem 54. mjestu.

4. 4. Makroekonomski pokazatelji

U okviru ovoga dijela slijedi analiza makroekonomskih pokazatelja hrvatskog gospodarstva. Riječ je o kvantitativnoj analizi koja uzima u obzir BDP, BDP po stanovniku, te udio nezaposlenih, saldo vanjskotrgovinske bilance i kretanje izravnih inozemnih investicija (Tablica 11.).

Tablica 11. BDP, BDP po stanovniku, udio nezaposlenih i vanjskotrgovinska bilanca Hrvatske (2007.-2017.)

Godina	BDP (mil.\$)	BDP po stan. (\$)	Stopa nezaposlenosti (%)	Uvoz (mil.\$)	Izvoz (mil.\$)	Saldo vanjskotrg. bilance (mil.\$)
2007.	60 082	13 773	8,5	25 839	12 364	-13 475
2008.	70 452	16 187	9,2	30 728	14 112	-16 616
2009.	62 636	14 429	11,6	21 203	10 474	-10 729
2010.	59 829	13 823	13,7	20 067	11 806	-8 261
2011.	62 375	14 461	16,0	22 663	13 338	-9 325
2012.	56 566	13 165	17,3	20 832	12 371	-8 461
2013.	58 086	13 578	17,3	22 010	12 667	-9 343
2014.	57 630	13 536	16,3	22 809	13 835	-8 974
2015.	49 425	11 668	13,5	20 571	12 925	-7 646
2016.	51 231	12 159	11,4	21 904	13 831	-8 091
2017.	54 846	13 092	7,3	24 829	16 069	-8 760

Izvor: Izrada autora prema UNCTAD (2018.) Gross domestic product: Total and per capita, current and constant prices, annual. Dostupno na: <http://unctadstat.unctad.org/wds/TableViewer/tableView.aspx>

Može se zaključiti kako u promatranom razdoblju BDP i BDP po stanovniku bilježe značajnije oscilacije. Do 2009. godine ovi pokazatelji imaju tendenciju rasta, a nakon toga, pod utjecajem svjetske ekonomske krize zabilježen je njihov pad. Od tada do danas vrijednosti istih osciliraju, a u 2015. godini poprimaju najmanje vrijednosti. S gledišta nezaposlenosti najviše vrijednosti zabilježene su od 2011. godina na dalje, da bi 2015. godine udio nezaposlenih opao na 13,5%. 2017. godine udio nezaposlenih iznosio je 7,3 %. Vanjskotrgovinska bilanca u čitavom razdoblju ima negativne vrijednosti, što ukazuje na slabu izvoznu orijentiranost zemlje i visoku ovisnost o uvozu. Hrvatska najviše izvozi u Europu, čak 89,7%, a slijede Azija i Sjeverna te Srednja Amerika s nešto više od 4%, odnosno 3%. Prema tome, riječ je o podacima koji pokazuju nekonkurentnost ovoga gospodarstva i potrebu za urgentnim promjenama i restrukturiranjima. Smatra se da bi BDP trebao rasti po većoj

prosječnoj godišnjoj stopi, kao i BDP po stanovniku. Međutim, pri tome je potrebno reducirati i ostale probleme u svezi nezaposlenosti i slabe izvozne orijentiranosti.

U nastavku slijedi pregled kretanja izravnih inozemnih investicija u Hrvatskoj (Tablica 12.).

Tablica 12. Izravne inozemne investicije u Hrvatskoj od 2007. do 2017. godine (u milijunima \$)

Godina	Priljev	Odljev	Saldo
2007.	4 633	314	4 319
2008.	5 317	1 437	3 880
2009.	3048	1 261	1 787
2010.	1 155	68	1 087
2011.	1 699	142	1 557
2012.	1 510	-86	1 596
2013.	958	-168	1 126
2014.	2 877	1 962	915
2015.	267	8	259
2016.	1 756	-337	2 093
2017.	2 104	644	1 460

Izvor: Izrada autora prema: UNCTAD (2018.) Foreign direct investment: Inward and outward flows and stock, Dostupno na: <http://unctadstat.unctad.org/wds/TableViewer/tableView.aspx>.

FDI kroz čitavo razdoblje imaju pozitivan saldo, što ukazuje na to da Hrvatska više prima investicije nego što ulaže u druge zemlje. Priljev investicija ima tendenciju rasta do 2009., odnosno 2010. godine kada je zabilježen njihov pad, a isto se povezuje s učincima svjetske ekonomske krize. Na nepovoljnu situaciju s gledišta privlačenja FDI-a u današnjici uvelike utječe nepovoljna ekonomska i pravno-politička situacija u državi. Najveći ulagači u Hrvatsku su zemlje EU, a misli se na Austriju, Nizozemsku, Sloveniju, Njemačku, Poljsku i Mađarsku. One čine preko 60% ukupnih izravnih ulaganja u ovoj državi (Erceg, 2016).

Izravne inozemne investicije imaju osobit značaj za svaku državu. Na primjeru Hrvatske evidentna je prevlast onih koje se odnose na privatizacijske procese. Struktura istih je nepovoljna pa se preporučuje poticanje *greenfield* investicije (novi pogoni) kako bi koristi od istih bile najveće.

4.5. Vodeći izazovi

Kako bi nakon provedenog istraživanja bili objektivno identificirani vodeći izazovi nacionalnog gospodarstva Hrvatske, daje se SWOT analiza istoga (Tablica 13).

Tablica 13. SWOT analiza hrvatskog gospodarstva

<p>SNAGE</p> <ul style="list-style-type: none"> • Gestrateški položaj; • Blizina tržišta; • Članstvo u Europskoj uniji; • Bogatstvo resursa; • Komparativne prednosti – Jadransko more, razvedena obala, šume i sl.; • Sve veći udio visokoobrazovanih kadrova; • Ulaganja u infrastrukturu i ostala područja; • Razvijene prometnice; • Konkurentnost pojedinih djelatnosti poput turizma; • Raspoloživost sredstava iz EU fondova. 	<p>SLABOSTI</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zanemarivanje održivog razvoja; • Problem regionalne nejednakosti; • Sve veća iseljavanja mladih i obrazovanih kadrova; • Politička i ekonomska nestabilnost; • Negativna makroekonomska kretanja; • Visok javni i vanjski dug; • Neadekvatne politike i neusklađenost razvojnih dokumenata; • Problematika investicija i inovacija; • Nedovoljno ulaganja u tehnologiju i modernizaciju gospodarstva; • Neusklađenost obrazovnog sustava i potreba gospodarstva; • Visoka uvozna ovisnost; • Nepostojanje dostatne suradnje javnog i privatnog sektora te malog i srednjeg poduzetništva; • Nepovoljna poslovna klima – administracija, birokracija i korupcija; • Nepridržavanje postavljenim razvojnim ciljevima.
<p>PRILIKE</p> <ul style="list-style-type: none"> • Unapređenje konkurentnosti; • Povećanje blagostanja društva; • Izgradnja međunarodnog imidža; • Unapređenje izvozne orijentiranosti; • Privlačenje investicija i usmjerenje u manje razvijene sektore (proizvodni sektor); • Modernizacija gospodarstva; • Daljnji razvoj prerađivačke industrije i IT sektora; • Aktiviranje neiskorištenih potencijala u području poljoprivrede; • Iskorištavanje prednosti gestrateškog i prometnog položaja; • Dugoročno profitabilan održivi razvoj. 	<p>PRIJETNJE</p> <ul style="list-style-type: none"> • Eksploatacija resursa i devastacija okoliša; • Narušavanje kvalitete života; • Gubitak konkurentne pozicije; • Produbljivanje regionalne nejednakosti; • Zaostajanje za ostalim državama EU; • Pojava kriza (ekonomska, financijska, socijalna itd.); • Rapidno starenje stanovništva uslijed iseljavanja; • Izbacivanje iz EU; • Nedovoljna zaštita interesa malih poljoprivrednika.

Izvor: Izrada autora.

Smatra se kako Hrvatska ima vrijedne predispozicije za uspješan gospodarski razvoj i unapređenje međunarodne konkurentnosti, međutim oskudijeva od optimalnih i adekvatnih strategija, smjernica i aktivnosti svih dionika. Točnije, postoji čitavi niz problema koji se javljaju kao ozbiljni ograničavajući čimbenici nacionalnog gospodarstva, ali i društvenog te održivog razvoja. Slijedom navedenog, smatra se

da je potrebno prije svega provesti cjelovito informiranje svih dionika, a posebice poduzetnika i lokalnog stanovništva, poduzeti mjere za unapređenje obrazovnog sustava, unaprijediti sustav zdravstva, poticati razvoj financijskog tržišta, kao i ulaganja u tehnologiju, modernizaciju, inovacije i posebice održivi razvoj generalno.

Riječ je o vrlo kompleksnom i dugoročnom procesu koji treba biti sagledan kao strategija, a ne kao konačni cilj. Vjeruje se kako je članstvo u EU vrijedna podrška ovome procesu, što se prije svega očituje u raspoloživosti izdašnih financijskih sredstava iz europskih strukturnih i investicijskih fondova.

Detaljnije u svezi vodećih pokretača gospodarske konkurentnosti i socijalnog te održivog razvoja slijedi u narednom poglavlju.

5. ODABRANI POKRETAČI UNAPREĐENJA KONKURENTNOSTI HRVATSKOG GOSPODARSTVA

U okviru ovoga poglavlja identificiraju se tri strateške smjernice za unapređenje konkurentnosti gospodarstva Republike Hrvatske. Smatra se da je riječ o vodećim smjericama ili područjima, čijim bi se unapređenjem rješila mnoga ograničenja i problemi ovog nacionalnog gospodarstva. Oni se identificiraju na temelju provedenog istraživanja u prethodnim poglavljima, a predstavljaju svojevrsne preporuke vodećim dionicima za unapređenje konkurentnosti hrvatskog gospodarstva, ali i društva, te za realizaciju dugoročno profitabilnog održivog razvoja.

5.1. Obrazovanje i ljudski potencijali

Ljudski se potencijali u suvremeno doba definiraju kao najvažniji kapital i resurs svakoga poduzeća i gospodarstva (Čavrak ur., 2011). Pri tome se ne misli tek na ljude kao zaposlenike, već na sveukupnost njihova znanja, vještina, kompetencija, iskustva, motivacije i odanosti. Zapravo je riječ o jedinstvu njihove psihičke i intelektualne energije (Grgurica, 2016).

Tijekom povijesti ovo se razdoblje razvijalo različitim intenzitetom, a najkompleksnije postaje upravo u razdoblju suvremenoga doba. Danas se njime bavi specifičan menadžment ljudskih potencijala. Suvremeno doba je utjecalo na čitav niz promjena i izazova o kojima se već raspravljalo. Isto je rezultiralo potrebom za kontinuiranim istraživanjima i ulaganjima u sve resurse, a s ciljem unapređenja konačnog rezultata i konkurentnosti. Pri tome se javlja i koncept cjeloživotnog obrazovanja koje danas biva imperativ suvremenih društava i gospodarstava diljem svijeta.

Spomenuti koncept može se pojmiti i kao dio strategije ili svojevrsna strategija za ostvarenje konkurentnosti i održivog razvoja. U današnjici znanje postaje temeljni kapital i poluga gospodarskog razvoja, a razlozi za kontinuiranim ulaganjima u ovo područje očituju se kroz (Grgurica, 2016):

- Kontinuirane promjene u tehnologiji koje zahtijevaju neprekidno usvajanje novih znanja i permanentno obrazovanje;

- Dinamičnu, turbulentnu i nepredvidivu međunarodnu okolinu;
- Izazove modernog poslovanja koji nameću potrebu za usvajanjem novih vještina;
- Širenje jaza između sve većih zahtjeva rada i aktualnih znanja na tržištu rada;
- Promjenjivu dinamiku sustava obrazovanja.

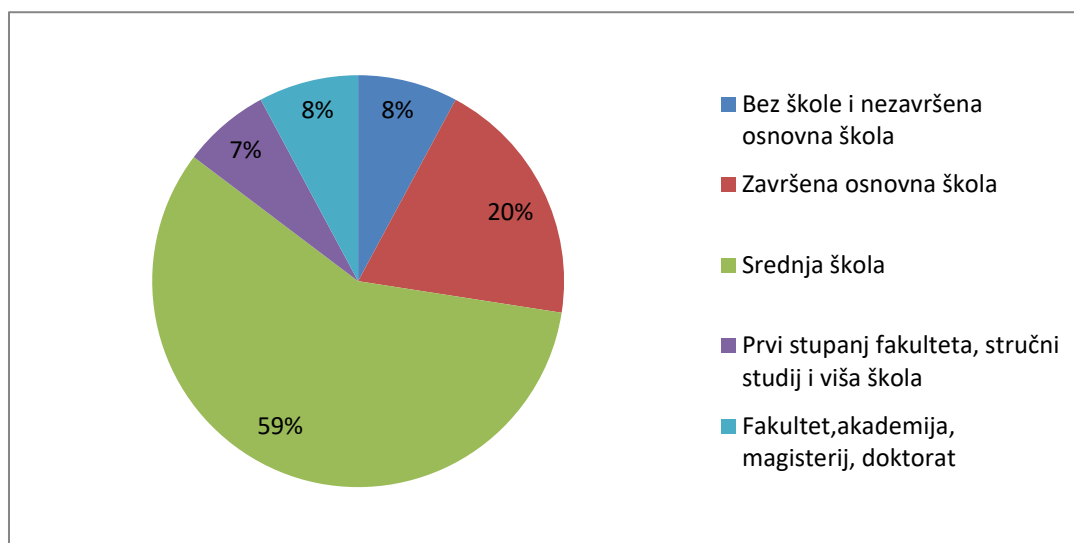
O problemima u obrazovnom sustavu Hrvatske već je bilo rasprave. Pri tome se misli na neusklađenost s tržištem rada i potrebama gospodarstva, zanemarivanje cjeloživotnog obrazovanja, zastarjele prakse i navike te nedovoljno praktičnog znanja i korištenja primjera dobre međunarodne prakse.

Europska unija posebno potiče ovo područje u svim državama članicama pa tako i u Hrvatskoj. Prema tome, u okviru Europskog socijalnog fonda i Europskog fonda za regionalni razvoj dodjeljuje se preko 700 milijuna eura za potrebe obrazovne reforme (Europski investicijski i strukturni fondovi, 2017).

Obrazovanje i ulaganje u ovo područje ne samo da unapređuju kvalitetu rada i poslovanja, već smanjuju troškove uslijed eliminiranja pogrešaka i propusta, te omogućuju preusmjerenje tih sredstava u neke druge svrhe poput inovacija, ulaganja u tehnologiju i slično. Prema tome, ono je u službi unapređenja efikasnosti, učinkovitosti i kvalitete rada, a time i konkurentnosti.

Važno je uočiti izravnu povezanost između obrazovanja i nezaposlenosti, što se potvrđuje konkretnim statističkim podacima na primjeru Hrvatske (Graf 1.).

Graf 1. Struktura nezaposlenih u Hrvatskoj prema razini obrazovanja u 2017. godini

Izvor: Reiffeisen Bank Austria (2018.): Nezaposleni prema razini obrazovanja.

Dostupno na: <https://www.rba.hr/en/-/u-2017-krajem-prosinca-na-hzz-u-evidentirano-187-363-nezaposlenih>

Prema podacima HZZ-a za prosinac 2017. godine na Zavodu je bilo registrirano 187.363 nezaposlene osobe pri čemu je zabilježeno njihovo smanjenje i na mjesečnoj i na godišnjoj razini. Naime, u odnosu na studeni 2017. broj nezaposlenih osoba je niži za 0,4% dok je u odnosu na prosinac 2016. njihov broj niži za 20,8% odnosno 49.254 osobe.⁸

Najviše nezaposlenih odnosi se na osobe bez škole, sa završenom osnovnom te srednjom škole. Osobe s višom ili visokom stručnom spremom imaju veću stopu participacije na tržištu rada od onih s nižim stupnjem obrazovanja.

Smatra se, a to je već i spomenuto, da je u Hrvatskoj još uvijek nedovoljno razvijena svijest o važnosti i koristima obrazovanja i unapređenja ovoga sustava. Prema tome, problematika se očituje na strani lokalnog stanovništva, ali i ostalih dionika u ovome procesu te Vlade.

Hrvatska ima relativno razvijen obrazovni sustav, a misli se na brojnost sveučilišta, škola visokog obrazovanja, srednjih i stručnih škola te redom dalje, sve veći udio doktoranata i magistara znanosti koji rade u istima, povećan interes za praćenjem

⁸ Reiffeisen Bank Austria (2018.): U 2017. krajem prosinca na HZZ-u evidentirano 187.363 nezaposlenih.

Dostupno na : <https://www.rba.hr/en/-/u-2017-krajem-prosinca-na-hzz-u-evidentirano-187-363-nezaposlenih>

međunarodnih trendova i praksi u ovome području, promicanje važnosti praktičnog znanja i redom dalje.

Pored navedenog, u današnjici se promiče važnost cjeloživotnog obrazovanja i prekvalifikacija dugotrajno nezaposlenih, pri čemu osobit angažman pokazuje državna agencija za zapošljavanje, Hrvatski zavod za zapošljavanje (HZZ) koji provodi mnoge programe, procese potpore i informiranja i slično. Međutim, prisutan je nedovoljan interes građana, ali i poduzeća koji nisu svjesni o koristima ovoga procesa.

Smatra se da vrlo mali udio poduzeća u Hrvatskoj prepoznaje kvalitetu obrazovanja kao presudan čimbenik za unapređenje kvalitete poslovanja i razvoja, te jačanja konkurentnosti. Osim toga, vrlo je česta praksa zapošljavanja nestručnog i nekvalificiranog kadra na određena radna mjesta što utječe negativno na spomenute aspekte i čitav proces čini neodrživim.

5.2. Poduzetništvo i investicije

Već je u prethodnom tekstu bilo riječi o poduzetništvu kao jednom od vodećih pokazatelja konkurentnosti, ali i pokretača iste. Pri tome se konkretno misli na broj poduzeća koji predstavljaju realni potencijal za provedbu poduzetničke, odnosno gospodarske aktivnosti.

Podaci na nacionalnoj razini pokazuju da je na kraju 2017. godine u RH bilo registrirano 254,8 tisuća pravnih osoba od kojih je 150,4 tisuća ili 59,0% bilo aktivno, a poslovalo je i 77,4 tisuća fizičkih osoba u obrtu i slobodnim zanimanjima. Pritom je broj aktivnih tvrtki određen temeljem Statističkog poslovnog registra (eSPRi). Najveći broj, odnosno 78,8% aktivnih pravnih osoba činila su trgovačka društva među kojima su prevladavala trgovačka društva s ograničenom odgovornošću, a promatrano prema djelatnostima Nacionalne klasifikacije djelatnosti najviše ih je bilo registrirano u trgovini na veliko i malo (18,9%), ostalim uslužnim djelatnostima (13,6%) te u stručnim, znanstvenim i tehničkim djelatnostima (12,7%). Približno 78% aktivnih pravnih osoba bilo je u privatnom vlasništvu, a visok udio u strukturi od 20,3% imale su i pravne osobe bez vlasništva. Podatak o strukturi aktivnih tvrtki prema broju

zaposlenih lagano umanjuje važnost podataka o njihovoj brojnosti. Naime, čak 62,4 tisuće tvrtki ili 41,5% svih aktivnih tvrtki bilo je bez prijavljenih zaposlenih osoba.⁹

Uz sve nedostatke Registra poslovnih subjekata i ostalih spomenutih registara, podaci dobiveni iz njih prema teritorijalnom ustroju ipak ocrtavaju gospodarsku snagu pojedinih županija. Stoga ne iznenađuje podatak da je najveći broj registriranih (32,3%) i aktivnih (32,2%) poslovnih subjekata, ali i obrtnika i slobodnih zanimanja (19,1%) locirano u Gradu Zagrebu. Istodobno Ličko-senjska županija u njihovom ukupnom broju sudjeluje s tek 0,8%, a kod obrta i slobodnih zanimanja s neznatno viših 1,1%

Tako se prema stupnju aktivnosti, odnosno udjelu aktivnih poslovnih subjekata u odnosu na registrirane, najviše izdvaja Međimurska županija u kojoj je aktivno 65,2% registriranih subjekata, dok je s druge strane u Šibensko-kninskoj županiji aktivno samo 52,4%. Podaci o vrsti poslovnih subjekata također otkrivaju znatne razlike među županijama. Prema visini udjela aktivnih ustanova, tijela, udruga, fondova i organizacija, odnosno onih koje se ne ubrajaju u proizvodne subjekte, izdvajaju se Požeško-slavonska i Vukovarsko-srijemska županija gdje takvi subjekti čine gotovo 40% ukupno aktivnih poslovnih subjekata. Unatoč njihovom očekivano najvećem broju među svim županijama, ustanove, tijela, udruge i ostalo u Gradu Zagrebu istovremeno imaju najmanji udio među županijama od 14%.

Poduzetničku infrastrukturu u Hrvatskoj čine poduzetničke zone i potporne institucije. Sve podatke u svezi nje cjelovito obuhvaća i daje Jedinostveni registar poduzetničke infrastrukture u Hrvatskoj. Prema podacima iz 2016. godine, evidentirano je ukupno 118 poduzetničkih zona, a one su najkoncentriranije u Kontinentalnoj Hrvatskoj, gdje ih ima čak 86, dok Jadranska Hrvatska raspolaže s 32 poduzetničke zone. U istome razdoblju zabilježeno je 105 poduzetničkih potpornih institucija, od čega ih je 76 u Kontinentalnoj Hrvatskoj, a ostatak u Jadranskoj Hrvatskoj (Ministarstvo poduzetništva i obrta, 2017).

⁹ HGK (2018.) : Broj i struktura poslovnih subjekata po županijama, Hrvatska gospodarska komora, str.3. Dostupno na: <https://www.hgk.hr/documents/aktualna-tema-poslovni-subjekti-po-zupanijama5a9e9a2f40e6c.pdf>

Da se zaključiti kako je poduzetnička infrastruktura nešto koncentriranija u Kontinentalnoj Hrvatskoj, dok je poduzetnička aktivnost razvijenija u Jadranskoj Hrvatskoj. Ruralni dijelovi Hrvatske najkritičnija su područja u ovome kontekstu, što ponovno potvrđuje izrazitu regionalnu nejednakost u Hrvatskoj.

Razvojem i unapređenjem poduzetništva u Hrvatskoj bavi se prije svega resorno Ministarstvo, no potrebno je spomenuti i brojne udruge te organizacije poput Udruženja poljoprivrednika, Hrvatske udruge poduzetnika, lokalnih i regionalnih razvojnih agencija koje se tiču pojedinih sektora i djelatnosti ili poduzetništva generalno (Agencija za ruralni razvoj, Istarska razvojna agencija i slične) te ostalih.

Razvoj poduzetništva provodi se na temelju Strategije razvoja poduzetništva 2013.-2020., Strategije regionalnog razvoja do 2020. i ostalih strategija koje su usuglašene s onima na razini Europske unije. Sve one ističu i nastoje promovirati važnost poduzetništva za poticanje i unapređenje razvoja te konkurentnosti gospodarstva. Pri tome se prednost daje malom i srednjem poduzetništvu koje prevladava u Hrvatskoj, a biva važan kanal zapošljavanja i generiranja novih radnih mjesta, poticanja investicija i inovacija, unapređenja izvozne orijentiranosti države i redom dalje. U tom smislu opravdava se njihovo multiplikativno djelovanje pa je opravdan jedan od mnogih nacionalnih ciljeva koji se tiče unapređenja suradnje između istih.

Nadalje, vrlo je važno promicati suradnju javnog i privatnog sektora s ciljem pokretanja konkretnih promjena u gospodarstvu i društvu. Pored toga, vjeruje se da bi se ovakvim angažmanom unaprijedila učinkovitost i efikasnost rada ovih sektora, što bi polučilo višestruke koristi, kako za gospodarstvo, tako i za nacionalno društvo.

Smatra se kako će poduzetništvo u Hrvatskoj dobivati sve više na značaju, čemu će doprinijeti i rast njihova broja. Naime, u uvjetima sve veće nezaposlenosti mnogi stanovnici pronalaze rješenje upravo u samozapošljavanju za koje postoje i potporne mjere od strane države. Pri tome se pokreće sve više vlastitih poslova, a izniman doprinos daju oni poduzetnici koji se okreću inovativnom, autentičnom i suvremenom poduzetništvu. Pored toga, postoje brojni uspješno provedeni projekti financirani iz investicijskih i strukturnih fondova EU koji su unaprijedili stanje poduzetništva u

Hrvatskoj i doprinijeli razvoju mnogih poduzetnika. To je prepoznato kao uspješna i višestruko korisna praksa pa se u budućnosti očekuje sve više ovakvih projekata.

Vjeruje se kako će sve do sada navedeno u nekoj daljnjoj budućnosti rezultirati većom suradnjom poduzetnika, poticanjem inovacija i investicijskih ciklusa i s time povezanim učincima. U konačnici, isto bi trebalo uvelike unaprijediti konkurentnost nacionalnog gospodarstva Hrvatske.

5.3. Održivi razvoj

Održivi razvoj, točnije koncept održivosti javlja se 80-ih godina prošloga stoljeća kao odgovor na dosadašnji neplanirani, nekontrolirani i destruktivni razvoj čovječanstva. On nastaje kao apel na provedbu brojnih promjena kojima će se reducirati i zaustaviti daljnji problemi po pitanju okoliša i kvalitete života ljudi. Postoji nekoliko definicija ovoga termina, a najjednostavnije je reći da on predstavlja ideologiju i koncept onoga razvoja današnje generacije koji ne umanjuje kvalitetu ni raspoloživost resursa za potrebe razvoja budućih naraštaja.

Održivi razvoj ima tri dimenzije, a misli se na ekonomsku, ekološku i socijalnu. Prema tome, pri njegovoj provedbi važno je zadovoljiti sve tri navedene i jedino je u tom slučaju moguće govoriti o cjelovitoj provedbi ovoga koncepta i procesa.

Na temelju Zakona o zaštiti okoliša, Hrvatska je 2009. godine usvojila Strategiju Održivog razvitka Republike Hrvatske. Između ostaloga, ona definira vodeće ciljeve Hrvatske u kontekstu ove problematike, a oni su sukladni dimenzijama ovoga koncepta, dok od specifičnih ciljeva treba izdvojiti (Narodne novine, 2009):

- zaštitu okoliša;
- uvažavanje nacionalne osobitosti;
- promicanje gospodarstva koje se temelji na blagostanju, razvojnim promjenama, natjecateljskom duhu i društvenoj odgovornosti;
- promicanje demokratskog, socijalno uključivog, kohezivnog, zdravog i sigurnog društva koje poštuje kulturna prava i raznolikosti te stvara jednake mogućnosti za sve članove;

- razvijati znanstvene i stručne spoznaje za potrebe daljnjeg razvoja zdravlja ljudi;
- jačati uspostavu demokratskih institucija kao izravnih potpora ovom razvoju;
- jačati partnerstvo i promovirati održivi razvoj.

Već je tada utvrđeno da će se ovaj proces povoditi i temeljiti na brojnim načelima, a što bi trebalo doprinijeti mnogim aspektima poput unapređenja stanja u okolišu, zadovoljstva dionika, konkurentnosti gospodarstva i ostalome.

U vremenu usvajanja predmetne Strategije istaknuto je da održivi razvoj ove države treba krenuti od geopolitičkog okruženja i postojećeg stanja, točnije prosudbe raspoloživih ljudskih potencijala i prirodnih resursa o kojima je bilo rasprave u prvome poglavlju. Pri tome je prepoznato da su imperativ ovoga procesa znanje, upotreba znanstvenih rezultata i informacijsko-komunikacijske tehnologije te usklađenost države s potrebama poduzetništva. Riječ je ujedno i o glavnim pokretačima konkurentnosti hrvatskog gospodarstva što potvrđuje hipoteze ovoga rada i odabrane generatore konkurentnosti. Može se zaključiti kako održivi razvoj zapravo integrira te generatore, kao i mnoge druge u smislenu i funkcionalnu cjelinu. Prema tome, vjeruje se kako bi se održivom razvoju trebala pridodati određena prednost nad ostalima jer bi njegovim unapređenjem proporcionalno došlo do uspostave povoljnijeg stanja u mnogim područjima.

Vodeći izazovi održivog razvoja u to vrijeme mogu se identificirati i danas. To potvrđuje slab ili nikakav napredak u posljednjih 10-ak godina po pitanju održivog razvoja u Hrvatskoj. Pri tome se konkretno misli na sljedeća kritična područja (Narodne novine, 2009):

- poticaj rasta broja stanovnika Republike Hrvatske – reduciranje dugogodišnje nepovoljne demografske situacije i formiranje odgovarajuće natalitetne politike;
- okoliš i prirodna dobra – zaštita i adekvatna valorizacija biološke i krajobrazne raznolikosti te okoliša generalno;
- usmjeravanje na održivu proizvodnju i potrošnju – ostvarenje stabilnog i uravnoteženog rasta gospodarstva (opskrba održivim proizvodima i uslugama,

povećanje udjela obradivih površina, povećanje stočarstva, održivo ribarenje, povećati ekološku proizvodnju hrane, modernizirati tehnologiju i slično);

- ostvarivanje socijalne i teritorijalne kohezije i pravde – socijalno uključivo društvo koje odlikuju solidarnost, demokracija i razumijevanje (obrazovanje, zaštita djece, ICT tehnologija, tržište rada i položaj žena te ostalo);
- postizanje energetske neovisnosti i rasta učinkovitosti korištenja energije – osiguranje kvalitetne opskrbe energijom uz zaštitu okoliša (povećan udio obnovljive energije, smanjiti neposrednu potrošnju, smanjiti primarnu potrošnju i slično);
- jačanje javnog zdravstva – unapređenje zdravstvenog sustava, ostvarenje suradnje s drugim sektorima, reorganizacija, unapređenje programa transplatacije, kategorizacija i akreditizacija, jačanje kontrole i ostalo;
- povezivanje Republike Hrvatske – povezivanje svih dijelova nacionalnog teritorija prometnicama kao primarnog koraka prema smanjenju regionalnih nejednakosti;
- zaštitu Jadranskog mora, priobalja i otoka – povezano sa zaštitom okoliša, održivim gospodarenjem ribnim bogatstvom i ostalim ciljevima.

Ovih osam ključnih područja čini stupove održivog razvoja u Hrvatskoj čijom bi se provedbom uvelike potaknula konkurentnost gospodarstva i šire. Za unapređenje istih i realizaciju vodećeg strateškog cilja važno je uključiti sve institucije i tijela državne uprave, kao i privatni sektor te lokalno stanovništvo u poduzimanje konkretnih akcija i procesa promjena. Njihovo djelovanje treba biti sukladno ovome dokumentu i trenutnom stanju te postavljenim ciljevima.

Smatra se da dionici na vrhovnim državnim razinama imaju osobitu ulogu u vođenju dijaloga i programa, izradu projekata i strategija, provedbu planova i projekata te nadzora i kontrole. Nadalje, tijela lokalne samouprave imaju vitalnu ulogu s gledišta realizacije ciljeva na lokalnim razinama čime se pomaže njihovoj realizaciji na onoj nacionalnoj. Na temelju vlastitih dokumenata održivosti, Agendi 21 one se orijentiraju prema lokalnim potrebama, ciljevima i projektima kojima se isti nastoje zadovoljiti i realizirati. Poslovni subjekti imaju za svrhu pridonijeti ovome razvoju kako bi potaknuli

otvaranje novih radnih mjesta i stvaranje boljih životnih uvjeta za današnje i buduće generacije.

6. ZAKLJUČAK

U današnje vrijeme sve države intenzivno promišljaju o načinu unaprjeđenja svoje konkurentnosti. Ostvarenjem bolje konkurentne pozicije postiže se bolji životni standard unutar zemlje. Danas postoji nekoliko modela ili pristupa istraživanja konkurentnosti država diljem svijeta. Oni se provode od strane nacionalnih i međunarodnih organizacija, a među najpoznatijima je svakako godišnje izvješće od strane Svjetskog ekonomskog foruma. Na temelju posljednjeg provedenog istraživanja iz 2017. godine Hrvatska je prema indeksu globalne konkurentnosti zauzela 74. mjesto od ukupno 138. zemalja svijeta, čime je zadržala svoju poziciju iz godine ranije.

Najbolje je ocijenjena infrastruktura, a slijede visoko obrazovanje, veličina tržišta i sofisticiranost poslovnog sektora te ostala područja, dok su najlošije ocijenjena područja zdravstva i osnovnog obrazovanja, razvijenosti financijskog tržišta, tehnološke spremnosti i inovativnosti. To su ujedno i najveće slabosti hrvatskog gospodarstva koje se javljaju kao ograničavajući čimbenici njegove konkurentnosti.

Vjeruje se da je na napredak konkurentnosti ovoga gospodarstva utjecalo i nedavno članstvo države u EU, pri čemu je ona provela čitav niz reformi (poglavlja prije pristupanja), investicija u mnoga područja i projekata koji su za cilj imaju unapređenje stanja i osiguranje uvjeta za dugoročan, profitabilan i održivi razvoj.

U današnjici se razvoj i konkurentnost gospodarstava na međunarodnoj razini zasnivaju na znanju, znanstvenim istraživanjima, ICT tehnologiji, inovacijama i usklađenosti angažmana države s potrebama poduzetništva.

Hrvatsko je gospodarstvo pod iznimnim utjecajem međunarodnih trendova i zbivanja, a posebice onih na razini Europske unije. Trenutno stanje dodatno otežavaju i dugogodišnji ograničavajući čimbenici za koje još uvijek ne postoje konkretna rješenja. Vjeruje se kako je optimalna strategija za unapređenje istih provedba cjelovitog održivog razvoja, koji je definiran kroz osam stupova ili područja u okviru Strategije održivog razvitka Republike Hrvatske.

Spomenuti dokument identificira najkritičnija područja u hrvatskom gospodarstvu, a koja se generalno mogu razmatrati kroz obrazovanje i ljudske potencijale, poduzetništvo i investicije te održivi razvoj, odnosno tri dimenzije ovoga koncepta.

Već neko duže razdoblje u Hrvatskoj su prisutna negativna kretanja osnovnih makroekonomskih pokazatelja kao i nepovoljna demografska kretanja. Oni su međusobno povezani i kao takvi uvjetovani pa se konkretan napredak očekuje tek u trenutku unapređenja barem nekih od njih.

Za unapređenje konkurentnosti važno je prije svega osigurati potpuni angažman svih dionika, preuzimanje odgovornosti, provedbu kontrole i nadzora te unapređenje spomenutih područja. Vjeruje se kako će tome doprinijeti uvelike raspoloživost izdašnih sredstava iz europskih fondova koji za cilj imaju financiranje razvojnih projekata iz mnogih područja. Do danas je uspješno realiziran veliki broj ovih projekata, a konkretne prednosti biti će evidentne tek u nekim budućim razdobljima, ukoliko se ovakav trend nastavi i u budućnosti.

LITERATURA

POPIS KNJIGA:

1. Čavrak, V., ur. (2011.) *Gospodarstvo Hrvatske*. Zagreb: Politička kultura
2. Porter, M. E. (2008.) *Konkurentna prednost – postizanje i održavanje vrhunskog poslovanja*. Zagreb: Masmedia.
3. Radošević, S. (1994.) *Konkurentni izazov Hrvatske – Konceptijski ogledi i empirijska istraživanja*. Zagreb: Ekonomski institut

POPIS ČLANAKA:

1. Lovrinčević Ž., Mikulić D., Rajh E. (2008.) Usporedba metodologija mjerenja konkurentnosti nacionalnog gospodarstva i položaj Hrvatske, *Ekonomski pregled*
2. Obadić, A.; Majić, E. (2013.) Analiza strukture nezaposlenih visokoobrazovanih osoba u Republici Hrvatskoj i mjere za njezino smanjenje. *Poslovna izvrsnost Zagreb*. God. VII. (2013) Br. 2. Str. 103.-123.
3. Vrdoljak Raguž, I., Tolušić, M. (2012.) Implementacija Porterovih generičkih strategija i postizanje konkurentskih prednosti na primjeru automobilske industrije. *Ekonomski misao i praksa Dubrovnik*. God XXI. (2012.). Br. 1. Str. 381.-398.

POPIS MREŽNIH STRANICA:

1. Agencija za investicije i konkurentnost (2017.): Mjerenje konkurentnosti. Dostupno na: <http://www.aik-invest.hr/konkurentnost/mjerenje-konkurentnosti/>. Datum posjete: 15.07.2017.
2. Erceg, T. (2016.): „Analiza strukture stranih direktnih investicija u RH“, <https://repositorij.efst.unist.hr/islandora/object/efst%3A481/datastream/PDF/view>, 16.07. 2017., str. 23.
3. Europska komisija (2017.) Ciljevi strategije Europa 2020. Dostupno na: http://ec.europa.eu/europe2020/europe-2020-in-a-nutshell/targets/index_hr.htm. Datum posjete: 19.07.2017.

4. GEM (2018.): Što čini Hrvatsku (ne) poduzetničkom zemljom?, Global Entrepreneurship Monitor Croatia, str.9. Dostupno na: <http://www.cepor.hr/wp-content/uploads/2018/05/GEM-2017-za-web-FINAL.pdf>
5. Grgurica, T. (2016.) Ljudski resursi u razvoju hrvatskog gospodarstva i društva. Dostupno na: <https://repozitorij.efst.unist.hr/islandora/object/efst%3A826/datastream/PDF/view>. Datum posjete: 23.07.2017.
6. HGK (2018.) : Broj i struktura poslovnih subjekata po županijama, Hrvatska gospodarska komora, str.3. Dostupno na: <https://www.hgk.hr/documents/aktualna-tema-poslovni-subjekti-po-zupanijama5a9e9a2f40e6c.pdf> 15.10.2018.
7. Ministarstvo poduzetništva i obrta (2017.) Startegija razvoja poduzetništva u Republici Hrvatskoj 2013.-2020. Dostupno na: <http://www.europski-fondovi.eu/sites/default/files/dokumenti/Strategy-HR-Final.pdf>. Datum posjete: 23.07.2017.
8. Narodne novine (2009.) Startegija održivog razvitka Repulike Hrvatske. Dostupno na: http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2009_03_30_658.html. Datum posjete: 17.07.2017.
9. NVK (2007.): Godišnje izvješće o konkurentnosti 2006., Nacionalno vijeće za konkurentnost, str.9. Dostupno na: <http://konkurentnost.hr/wp-content/uploads/2018/01/NVK06.pdf>
10. NVK (2018.): Konkurentnost Hrvatske: između Armenije i Albanije. Dostupno na: <http://konkurentnost.hr/konkurentnost-hrvatske-između-armenije-i-albanije/> 15.10.2018.
11. Razvojna agencija Zagreb (2017.) Konkurentnost. Dostupno na: <http://www.raza.hr/Poduzetnicki-pojmovnik/Konkurentnost> 14.07.2017
12. Reiffeisen Bank Austria (2018.): U 2017. kraju prosinca na HZZ-u evidentirano 187.363 nezaposlenih. Dostupno na: <https://www.rba.hr/en/-/u-2017-krajem-prosinca-na-hzz-u-evidentirano-187-363-nezaposlenih> 15.10.2018.
13. Science and Society Synergy Institute (2018.) : Obrazovna struktura hrvatskih općina i gradova. Dostupno na: <http://iszd.hr/2014/01/obrazovna-struktura-hrvatskih-opcina-i-gradova/?lang=hr> 15.10.2018.

14. The Global Sustainable Competitiveness (2016.,2017.) : The Global Sustainable Competitiveness Index 2016., 2017. SolAbility Zurich, Seoul, str. 51., i str. 53. Dostupno na: <https://yoursri.com/media-new/download/the-global-sustainable-competitiveness-index-2016.pdf> 15.10.2018.
15. UNCTAD (2018.) Foreign direct investment: Inward and outward flows and stock, annual, 1970-2015. Dostupno na: <http://unctadstat.unctad.org/wds/TableViewer/tableView.aspx>. Datum posjete: 16.06.2017.
16. Vuković, D. (2007.) Kvaliteta i konkurentnost. Dostupno na: https://bib.irb.hr/datoteka/578541.WHP-2007-07-1-01_Kvaliteta_i_konkurentnost.pdf. Datum posjete: 15.07.2017.
17. World Economic forum (2017.), The Travel & Tourism Competitiveness Report 2017, str. 139. Dostupno na: http://www3.weforum.org/docs/WEF_TTCR_2017_web_0401.pdf Datum posjete: 09.10.2018.

POPIS SLIKA

Slika 1. Porterov model konkurentskih snaga.....	5
Slika 2. Model piramida.....	8

POPIS TABLICA

Tablica 1. Sastavnice indeksa globalne konkurentnosti.....	11
Tablica 2. Pozicija Hrvatske i referentnih zemalja prema indeksu globalne konkurentnosti.....	12
Tablica 3. Pozicija Hrvatske od 2008. do 2017. godine.....	13
Tablica 4. Indeks održive konkurentnosti - rang prvih deset zemalja i pozicija Hrvatske 2016. i 2017. godine.....	14
Tablica 5. Pozicija Hrvatske prema sastavnicama indeksa turističke konkurentnosti 2017.....	15
Tablica 6. Indeks percepcije korupcije - pozicija Hrvatske po ključnim faktorima od 2013. do 2018.....	17
Tablica 7. Svjetska ljestvica talenata - rang prvih deset zemalja i pozicija Hrvatske.....	18
Tablica 8. Svjetska ljestvica digitalne konkurentnosti - rang prvih deset zemalja i pozicija Hrvatske.....	19
Tablica 9. Prirodna resursna osnova.....	22
Tablica 10. Ocjene eksperata o kvaliteti poduzetničke okoline u Hrvatskoj, 2017.....	27
Tablica 11. BDP, BDP po stanovniku, udio nezaposlenih i vanjskotrgovinska bilanca Hrvatske (2007.-2017.).....	28
Tablica 12. Izravne inozemne investicije u Hrvatskoj od 1992. do 2017. godine (u milijunima \$).....	29
Tablica 13. SWOT analiza hrvatskog gospodarstva.....	31

POPIS GRAFOVA

Graf 1. Struktura nezaposlenih u Hrvatskoj prema razini obrazovanja u 2012. godini.....	35
---	----

SAŽETAK

Konkurentnost gospodarstva u današnjici se istražuje s gledišta suvremenog međunarodnog aspekta. Ista ovisi o čitavom nizu čimbenika i specifičnostima gospodarstva te pripadajućeg društva. Jednako tako, konkurentnost se može unaprijediti jedino putem cjelovitog unapređenja stanja u svim područjima.

Hrvatska se već dugo godina susreće s mnogim ograničenjima u gospodarskom razvoju, koji usporavaju njegovu konkurentnost. Pri tome se uglavnom misli na nepovoljna demografska kretanja, poduzetništvo i investicije, obrazovanje i ljudske potencijale te održivi razvoj.

Članstvo u Europskoj uniji utjecalo je na blago unapređenje ovih područja i opće konkurentnosti, što potvrđuju konkretna istraživanja. Ipak, smatra se da je potrebno učiniti ozbiljne korake u provedbi dugoročnog, profitabilnog i održivog razvoja kako bi se ujedno unaprijedila i konkurentnost gospodarstva.

Ključne riječi: konkurentnost, Hrvatska, održivi razvoj, indeksi konkurentnosti

SUMMARY

In these days the competitiveness of some economy is explored from the point of contemporary international aspect. That means that it depends on a whole set of factors and its specifics as well as those of the related society. On the same way, the competitiveness can be improved by the complete improvement of the situation in all areas.

Croatia has been facing with many problems and negative factor for a long time. All of them have negative influenced on economic development and its competitiveness. In addition, the main of them are unfavorable demographic trends, entrepreneurship and investment, education and human resources and sustainable development.

Membership in the European Union has positive affected these areas that resulted better competitiveness. That has been confirmed by concrete researches. In the future it is important to provide more changes that will lead to long-term, prized and sustainable development and international competitiveness of the Croatian economy.

Key words: competitiveness, Croatia, sustainable development, indices of competitiveness